

raději některé od Matice české, zvláště jestliby tam se něco pro nás příhodného vydalo, a zakladatelům místo vlastního rozpošle.

21. S Maticí českou vůbec chce spolek v úzkém zůstávati spojení a bude ji všechny knihy své posílati na záměnu, avšak nejen jí, než i všem slovanským literárním spolkům v Rakousku.

22. Do vlastní knihovny odloží spolek z každého vydaného díla 3 výtisky.

23. Aby se pak dokonale vědělo, kolik výtisků má ze kterého díla tištěno býti, přijmou se do spolku i takoví, kteří sice uloženou summu nezloží, ale se zavážou, že každé vycházející dílo v ustanovené mírné ceně odkoupí. Tito se budou jmenovati *stálými odbírateli*, ale do záležitosti spolku se míchati, leda poradou, nebudou. Potom se každé dílo ohlásí popředku v novinách, aby kdo chce naň předplatit, u jednatelů společnosti to učiniti mohl.

24. Aby pak o pravopisu žádné hádky nevznikly ustanovuje se popředku, že spolek žádne jinakší knihy vydávati nebude, jen které písány jsou pravopisem dávnym, totižto *česko-slovanským*, čím však se nevylučuje užívání slov a výrazů nám vlastních. Toto vyhledává srozumitelnost, tamto spojení, v němž síla leží.

25. Kdo za úda spolku stane, tím samým se všechněm těmto stanovám podrobí, které mohou sice změněny býti, ale jen ve schůzce, jestli $\frac{2}{3}$ zakladatelů toho žádají.

41

Clánok Jána Palárika „Slovo na čase o vyrovnání rozepre strany spisovného jazyka na Slovensku“.

Uverejnili SP, roč. 1851, zv. II, str. 91—93 a 94—95 z 25. septembra 1851.

V sporoch o uplatnenie spisovnej slovenčiny stredoslovenskej, ktoré vznikli, vlastne sa obnovili po zavedení tzv. staroslovenčiny a trvali až do vydania Hattalovej *Krátkej mluvnice slovenskej*, postavil sa Ján Palárik na obranu štúrovskej slovenčiny a argumentoval nielen na adresu jej domácich odporcov, ale aj na adresu Čechov, ktorí neprestávali bojovať za uplatnenie češtiny na Slovensku v dobe, ktorá bola pre to priaznivá. Palárik podrobne vysvetľuje, prečo Slováci chcú a musia zotrvať na spisovnom jazyku štúrovskom a vytýka Čechom, že neochotou upustiť od istých zvláštností znemožnili literárnu jednotu Čechov a Slovákov.

Dľa muojho zdania dva sposoby nám zbývajú k vyrovnaniu tejto národnej rozepre. Prvý záleží v tomto: keď sme my (Slováci) tak úprimnú vuolu a ochotnosť k narádzaniu spojenu sa s Čechami, prostriedkom jedného spisovného jazyka ukázali, nechže aj naši bratia Češi túto našu ochotnosť vzájomne odmenia úplným zavrnutím toho, slovenskiemu kmenu a celiemu Slavianstvu odporneho, neznesiteľného *fika* a *eckania* pravidla a na miesto toho nech prijmú naše zachovanie slovanské, blahozvučnejšie formy tvorenia ohybovania slov, potom my tiež to, čo v češtine dobrého, slovanského, zachovaného sa nachodí, nám ale chybuje, do našej slovenčiny uvedieme, vtelíme, prijmeme. Jedine takto dalo by sa o spojení literárnom s Čechami dačo pojednávať,

jedine toto by bola prirodzená niť k vyvedenú nás z labyrintu toho, ináč iste, iste hovorím, čeština na Slovensku prepadnúť musí. Prepadnúť musí z tej príčiny, lebo strana na Slovensku za čistoslvenskie formy zaujatá, je tak silná, tak hlboko o pravde svojej presvedčená, preniknutá a odhodlaná, že jej ani na um nepríde, len na chvíľku o víťazstve svojom pochybovať, ano i tí jednotlivcovia, ktorí za češtinu na Slovensku bojujú, nie z presvedčenia filologického, lež iba z pobočných či politických, či náboženských, či osobných interesov a z iných neistých rátaní a ohľadou to robia. Za čistoslvenskie formy bojuje život a všeobecná žiadosť kmena slovenského, bojuje pravda filologická a analogia všetkých ostatných nárečí slovanských, bojuje organická a estetická jejich prednosť, bojujú drahocennie Slovanstva pomníky v staroslovenčine nám pozostalie, bojuje konečne sám Čechov najstarší dokument „Králdovorský rukopis“.¹ A preto hovorím: víťazstvo čistých foriem na Slovensku je istuo, čeština ale nevyhnutne prepadnúť musí. Jestli teda Čechom a Staroslovákom na spojeňú literárnom Slovenska s Čechami dačo záleží, inieho im nezbyva, jak vylúčiť z gramatiky československej onu, jím sice obľúbenú, Slavianstvu ale cudzú,² odpornú, nenávidenú, tak nazvanieho atticizmu českieho theoriu, a prijať formy tvorenia a ohybovania slov slovenskie, celiemu Slovanstvu obecnie.

Toto je hľa jediný, výlučne jediný spôsob, ktorým by sa započatuo zjednotenia československuo podariť a uskutočniť mohlo; každý iný pokus, ani nám, ani Čechom, ani Slavianstvu je nie prospešný, je celkom nepotrebný, nepraktičný, marný, zavrženiahodný, k vyvedeniu nemožný.

Vlastne my žiadneho práva nemáme bratom našim Čechom dáke výčitky robiť, že posiaľ zo svojej češtiny nám kvuoli ani za mak nepopustili, bo nie oni k prijatiu svojej češtiny, k dákyim transaktom a vyjednávaniam strany toto nás vyzvali, ani sa dačím zaviazali, lež my sami taktikou Kollárovou et comp., boli sme im mimovolne do náručí vhození. Kollár nech teda za Čechov odpovedá. Možno, že dobre chceu národu, to do pochybnosti neberieme, ale i pri dobrej vuoli človek často zle urobí. „Po rade bývajú páni múdrejší“, hovorí naše porekadlo. Tak sa to má i s prenáhleným pokusom literárneho spojenia Slovenska s Čechami, ktoruo jedine spôsobom odomňa v Cyrillo-Methodovi³ narádzaným a v prítomnom pojednaňú vysvetlením s prospechom previesť sa muože, ale úplným sčestiením kmena slovenského nikdy nie, bo Slováci svoje zachovanie puovodnie, slovenskie formy tvorenia a ohybovania slov, za českuo celiemu Slovanstvu odpornuo *eeka, iikania*, ani za žiadnu cenu na svete opustiť, odpredať, odhodiť nemuožu, nesmejú. — A tento, ako hovorím, spôsob mau by byť tá prirodzená niť, po ktorej by sme z toho labyrintu a rozrúznenia myslí sa vymotať a k bezpečniemu žiadanej jednoty prístavu dostať sa mohli. Lež i tento jedinký možný a jedine prospešný spôsob, ako vidíme, pri najlepšej vuoli a ochotnosti Slovákou, kroz neústupnosť a vládochtivosť českú zmarený je. A sice Česi nedržia za hodnuo kvuoli jednote vo svojich, ačkolvek ešte nie celkom ustálených pravidlách a kánonoch reči dáke premeny a opravy urobiť, oni veľa držia na poklady a domnelie bohactvá svojej už jak tak rozvinutej českej literatúry. Nuž dobre, jestli tak, teda nám Slovákom inšieho nepozostáva, jak upustiť od ďalšieho márneho, neúčitočnieho, neblahieho pokusu zjednotenia

¹ Palárik sa odvoláva na podvrhnutý rukopis napísaný staročeským jazykom J. Hankom a ním „objavený“. Až o 50 rokov neskoršie sa dokázalo, že ide o falzum, vyhotovené z vlastneckých dôvodov, aby sa ukázala starobylosť staročeskej literatúry.

² Prívrženci teórie o starom slovnom bohatstve českého jazyka.

³ Pozri CM, roč. II, č. 1. Program k novému běhu Cyrillo-Methoda.

literárneho s Čechami k úplnému počesťenú, odslovenšteniú Slovákou smerujúceho, inšieho nám nepozostáva, ako navrátiť sa k živým prameňom našej milozvučnej otcovskej, zachovanej slovenčiny, ktorá je jediná hviezda spasenia nášho, inšieho nám nepozostáva, ako zjednotiť sa v našej — neúnavnými prácami slávnych literátov: Bernoláka, Hollého, Štúra vystavenej a hlubokými studiami Hodži (v Epigenesi a vo Větině) a Hattaly (Gramatica linguae slovenicae) opravenej, v Málíkovej mluvnici⁴ prstonárodne vyloženej a v duchu Slavianstva vždy viac a viac zdokonalovať sa majúcej slovenčine. Toto je náš základ, na ktorom ďalej stavať, to náš breh jednoty, ku ktorému károvať, to naša pozitivnosť, naše palladium⁵ národnosti, ktoruo bedlivo pestovať máme. A k tomuto spojeňú nikdy taká nádeja, tak prajnie okoličnosti sa nám ešte neukazovali, ako práve teraz, keď katolíci slovenčinu dľa Hattalovej mluvnice opravenu, všeobecne žiadajú. Redakcia časopisu tohoto, i údovia Tatrína,⁶ i my k žiadosti tejto sa pripojujeme, ju odobrujeme, schvalujeme, podporujeme, nasledovne len krok ku skutku urobiť nám treba a slovo telom učineno jest.

My nechceme, nesmieme svätý sväzok lásky s bratmi našimi Čechami pretrhnúť, ale ani im k vuoli život kmena nášho udušiť a naše zachovanie, puovodnie, slovanskie fromy im obetovať. Takú obeť sami múdrejší Česi od nás žiadať nemuozu. Všetko im dáme: srdce, podporu, lásku braterskú, no našu slovenčinu ta dať im nemuozeme. Ba i tú sme im už z lásky obetovať hotovými sa ukázali, ale pod výminkou vzájomnosti obetí, k čomu oni žiadnej ochotnosti neukázali. Vidíme teda, že by to naša záhuba, naša smrť bola, bo slovenčina je život náš, je spasenia kmena nášho. Bez slovenčiny Slovák prestáva byť Slovákom, v slovenčine sa cítime Slovenom, Slavianom.

Rezultát prítomnieho pojednania je ten, aby sme my slovenčinu našu vzdělávali, v nej sa zjednocovali, sústredňovali, v nej písali, účinkovali, pracovali „na národu roli dědičné, cesty mohou býti rozličné, jen my vůli mějme všickni rovnou“. Nech žije národ slovenský! Nech žije slovenčina!

42

Článok Jána Palárika „Cirkevná literatúra za upravenú hattalovskú slovenčinu“.

Uverejnili KN, roč. III, č. 23, str. 183 zo 6. decembra 1851. Uverejňujeme len úryvok článku.

Nová opravená slovenčina v spracovaní Hattalovom je spojenie bernolákovskej a štúrovskej slovenčiny a jedine jej používaním je možné zjednotenie Slovenska po stránke literárnej. Kto by túto slovenčinu nepomímal ako prirodzený vývin slovenskej literatúry, musil by platiť za spiatočnika. KN usporiadali anketu a ⁷/₁₀ ich predplatiteľov sa vyslovilo za hattalovskú formu slovenčiny a len jedna desatina za bernoláčtinu. Pozri o tom KN, roč. V, č. 3.

⁴ *Epigenes slovenicus* (1847), *Větin o slovenčině* (1848), Hattalova mluvnica vyšla roku 1850, *Slovensko-česká mluvnice dľa zásad Hattalových ku potrebám školským vypracovaná vyšla* v B. Štiavnici roku 1851 a zostavil ju trenčiansky piarista V. A. Málík (1819–1873).

⁵ Ochrana.

⁶ T. j. členovia Tatrína, literárneho spolku, založeného roku 1844.